

УДК 94:008+327(94)

DOI 10.46493/2663-2675-2020-5-6-8

Роль культурної політики Австралії у створенні позитивного іміджу країни у світі

SUMMARY

Olga V. Zernetska. Cultural Policy of Australia in the Field of Its Positive Image Creation in the World. This article represents the first attempt in Ukraine of complex interdisciplinary research of the history of cultural policy of Australia in the field of its positive image creation in the world. Australia is unique in recent economic history. It is one of the wealthiest countries in the world. Such economic growth is based on Australia own value system and societal structure. It is proved that at the core of Australian value system is fairness. This is reflected in Australian social services such as health care system and mass education. This policy helps to reduce inequality.

It is discovered that the important role in the creation of the positive image of Australia in the first half of the XIX-th century played William Wentworth, the leading Australian political figure of that period. His book “Statistical, Historical, and Political Description of The Colony of New South Wales and Its Dependant Settlements in Van Diemen’s Land” was the first book about Australia a native-born Australian wrote.

The growth of national literature and then film industry made a great contribution to the development of the positive image of Australia. Historical periods of their development are analysed beginning from 1900 to nowadays. Special attention is payed to the period of the 1970-1980s when Australian state decided to assist the growth of national film industry by different methods including its financing, opening Australian film and television school and building National Film Archive. Positive results are scrutinized, which led to the film production boom of those years, that resulted in the rising interest to the Australian cinema all over the world, for example, “Crocodile Dandy” and its sequels, “Australia” and others. All this enhanced the positive image of Australia. In many ways the rise of Australia’s image resulted in the wave of the immigration to the country as well as to international studentship to receive the Australian higher education. These events can be considered as vivid examples of successful soft power implementation by Australian government and diplomacy.

Key Words: *Australia, cultural policy, positive image, national literature, film industry, higher education, soft power*

Країна Австралія посідає друге місце у світі за рівнем багатства на душу населення. Немає кращого способу досягти високого міжнародного іміджу, ніж подбати про високий рівень розвитку економіки держави.

Австралія є унікальною країною в новітній історії. В результаті досконалих реформ урядів протягом 1980 – 1990 років бум у гірничій індустрії в Австралії тривав 25 років поспіль, що привело до значного економічного зростання. Середній реальний дохід на душу населення в Австралії за останні 40 років подвоївся. Якщо ж порівняти Австралію з іншими країнами ОБСЄ, то можна зробити висновок, що темпи зростання найбільш розвинених домогосподарств в Австралії перевищили рівень домогосподарств з навіть найвищим доходом в ОБСЄ. Це вражаючі результати. Переважна більшість австралійців отримали користь від цього зростання. Втім, зростання добробуту країни пояснюється не тільки економічними факторами, а й системою цінностей, які сповідує австралійське суспільство. Платформою, на якій будувалась молода австралійська нація та австралійська система цінностей, є справедливість. Саме за справедливість боролися робітники під час Юрекського повстання у період золотої лихоманки 1854 року та саме справедливість була гаслом під час великих страйків стригалів овець та моряків протягом 1891 і 1894 років. Можна з упевненістю стверджувати, що саме боротьба робітників за справедливу оплату їхньої праці привела до того, що Австралія стала 1900 року самостійною федеративною державою. Одними із перших дебатів в австралійському парламенті було питання про створення арбітражного суду щодо відносин на робочому місці, Внаслідок чого 1906 року вперше у капіталістичному світі було прийнято рішення про мінімальну заробітну платню. Перше рішення стосувалося встановлення прав працівників, що було частиною тої справедливості, якої дотримується австралійська держава і про яку зараз відомо у всьому світі.

А втім, послідовно національна система цінностей Австралії, яка побудована на справедливості, втілюється і в її соціальній політиці.

На думку провідного австралійського політичного та економічного діяча генерального директора Ради бізнесу Австралії, до якої входять голови ста найбільших бізнесів країни, Дженніфер Вестакотт Австралія має особливу систему цінностей, що відрізняє її від таких країн як Велика

Британія та Сполучені Штати Америки і забезпечує їй високий імідж у світі. Дженіфер говорила про це, виступаючи в Австралійському інституті міжнародних справ у Канберрі 22.11.2016. Нею був зроблений філігранний аналіз сутності цих розбіжностей. Вона чітко вказує, що «...Сполучене Королівство має давню історію аристократії, ієрархії та колоніалізму, що сприяє нації, якою вона є сьогодні», але жодною мірою не може бути взірцем для Австралії. «Молодим націям треба творити свою ідентичність», – відзначила Дженніфер. – З іншого боку, така молода демократія як США «...визначала себе нацією свободи. Але від самого початку існування США були глибоко розділеною нацією. Громадянська війна США відобразила цей поділ. Громадянська війна покінчила із рабством, але вона залишила прірву. Вона залишила клас громадян, який продовжує стикатися із вродженою дискримінацією. Війна також залишила відносно збіднілий Південь. Природна, географічна, та економічна нерівності створюють цілий комплекс соціальних поділів, які є передумовою недовіри до істеблішменту. Австралія має зовсім інше суспільство. Хоча ми винні перед корінним населенням континенту – аборигенами, і в нас є ще тенденції до нерівності, що нас хвилюють, проте в нас немає таких глибоко вкорінених поділів у суспільстві як у США. Тож я стверджую, що Австралія має іншу систему цінностей та суспільну структуру порівняно із Сполученими Штатами та із Сполученим Королівством – і якщо її плекати, вона буде для нас найбільшим захистом. Ця система цінностей відображається як у наших соціальних службах, так і в нашій мережі соціальної безпеки – особливо порівняно із США» [1].

Дж. Вестакотт глибоко переконана, що цінності справедливості втілюються, насамперед, у соціальній політиці Австралії. Серцевиною цієї політики є система охорони здоров'я, у центрі якої загальна медична безоплатна допомога, яку надає Medicare. У суспільстві і в партіях постійно точаться дебати, як її поліпшити, але ніколи не йдеться про те, щоб її прибрати:

«Вона є, і я прогноую, що вона залишиться в центрі австралійської соціальної політики». Платними в Австралії є тільки такі медичні послуги як стоматологія, офтальмологія та лікування психічних захворювань. Діє також система послуг для літніх людей та інвалідів. Вона не є безкоштовною, але кожна людина похилого віку може звернутися телефоном до спеціальної медичної служби та обговорити, яку допомогу вона може отримати і за які кошти, якщо вона, наприклад, самотня і не може самотійно пересуватись. У багатьох сферах життя Австралії є відчуття захищеності людей з особливими потребами. В країні існує пенсія за віком, допомога з безробіття, пенсія за інвалідністю.

Все це приводить до того, що в людей поліпшується якість здоров'я. Наприклад, тривалість життя австралійців одна з найвищих у світі. Австралія за цим показником йде четвертою за Японією, Швейцарією та Сингапуром. Тривалість життя жінок в Австралії становить 84 роки, а чоловіків – 80 років.

Важливим іміджевим показником є також освіта. Однією з найбільших перемог у втіленні австралійської системи цінностей, на думку Дж. Вестакотт, є система масової освіти в країні: «...освіта та все, що з неї випливає, створює найбільшу платформу для зменшення нерівності. А доступ до освіти був основоположним для підтримки цінностей справедливості та рівних можливостей для всіх австралійців. Покоління тому, на початку 1980-х років, більшість людей не закінчили середню школу, і лише 20 % людей отримали вищу освіту. Сьогодні майже 85 % молодих людей закінчують 12-й рік навчання (*тобто повну середню школу – примітка наша О. З.*). А більше ніж половина дорослих австралійців мають вищу освіту» [1].

На нашу думку, підвищення рівня освіти серед населення Австралії сприяє й іншим важливим аспектам їхнього життя. Насамперед, ліквідації такого неприємного морально-культурного феномену як «пляма засудженого». Декілька поколінь австралійців після закінчення транспортування засуджених з Великої Британії до Австралії страждали з

того, що вони були нащадками каторжників. Зараз австралійці сміються з цього – вважається навіть своєрідною перевагою знайдення у своєму родоводі перших каторжників.

Важливу роль у піднесенні іміджу Австралії у світі відіграв Вільям Вентворт та його фундаментальна монографія. Він був першим з тих, хто оспівав Австралію – тоді ще колонію Британської імперії. В авторитетному виданні «Британська енциклопедія» є стаття про Вільяма Чарльза Вентворта, який народився 1790 року (острів Норфолк, Новий Південний Уельс, Австралія) й помер 20 березня 1872 року (Вімборн, Дорсет, Англія). У статті він визначається «як провідна австралійська політична фігура першої половини ХІХ століття. Він присвятив усе своє життя справі самоуправління Нового Південного Уельсу, кульмінацією якого стала Конституція Нового Південного Уельсу 1855 року» [2]. Життя і діяльність В. Вентворта, життя справжнього сина Австралії, народженого на австралійській землі від юного вільного переселенця, лікаря за фахом Д'Арсі Вентворта та жінки, англійської каторжанки Катерини Кроулі, яка була засуджена на сім років за те, що вкрала жіночу сукню. Саме вона народила немовля, якому дали ім'я Вільям Чарльз Вентворт, і Д'Арсі Вентворт визнав це немовля своїм сином.

Завдяки батьку Вільям Вентворт 1816 року став студентом Кембриджського університету, обравши фах адвоката і закінчивши Кембридж 1822 року з відзнакою, що дало право виступати у суді та захищати підсудних. У Кембриджі Вентворт отримав «Блакитну стрічку» за кращу поему «Австралазія», що сьогодні ввійшла до підручників як класика патріотичної австралійської лірики [4].

1819 року, будучи ще студентом Кембриджського університету, Вентворт публікує **першу книгу, яка була написана австралійцем**. Її назва говорить сама за себе: **«Статистичний, історичний і політичний опис колонії Новий Південний Вельс та залежних від неї поселень на Землі ван Дімена зі спеціальним переліком багатьох переваг, які ці колонії надають емігрантам, порівняно з тими перевагами, які вони можуть**

отримати в Сполучених Штатах Америки» [5]. Важливість цієї книги важко переоцінити. Вона користувалася у Старому світі величезною популярністю. І не тільки у Старому світі. Її читали і в Сполучених Штатах Америки. Варто відзначати, що протягом декількох років вийшли три її видання. І це на початку XIX століття – у молодого автора-австралійця, сина каторжанки, якому не виповнилося ще й 30 років! Книжка Вентворта має 468 сторінок – і кожна читається з великим інтересом.

Головною метою Вільяма Вентворта, як він сам зізнається у «Передмові», було відвернути імміграційний потік зі Старого світу від Сполучених Штатів до Австралії: «Єдиною метою, яка надавала мені сили якнайшвидше представити мою книгу публіці – це представити її уявленню картини про благоденство і багатство країни, яка дала мені життя. І я вирішив: найкраще, що я можу зробити для своєї Батьківщини – це намагатися відвернути широкий приплив еміграції з багатьох країн Європи від Сполучених Штатів Америки до берегів моєї країни. Ось чому я розповім вам про переваги австралійського клімату і природи, які властиві цій землі» [5, р. УІ-УІІ]. За своєю суттю величезне й копітке дослідження Вентворта, написане довершеною англійською мовою, стало блискучою рекламою своєї молоді Батьківщини, яка тільки спиналася на ноги – рекламою, яка знайшла свою аудиторію відразу на трьох континентах: у Європі, Америці та Австралії. Важко переоцінити її вплив на мігрантів першої половини XIX століття – за часів, коли усне та писемне слово були чи не єдиними провідниками нової інформації між країнами та частинами світу.

Велику роль у піднесенні іміджу Австралії взагалі відіграла література. Так, із середини XIX століття в Австралії почала розвиватися колоніальна література, зокрема такі її жанри як поезія, оповідання та роман. З'явилися письменники і поети: Маркус Кларк, Генрі Лоусон, Банджо Патерсон, Стіл Радд, Генрі Гендель Річардсон. Протягом 1930их років успішно розвивається жанр австралійського реалістичного роману, представниками якого були Майлз Франклін, Катарина Сюзанна Прічард, Венс Палмер, Зев'є Герберт,

Брайан Пентон, Френк Делбі Девісон, Дімфна К'юсак. Вони зосереджуються у своїх творах і на ганебному минулому Австралії, і на сучасному їм житті країни, яка позбавилася статусу колонії, але ще не викорінила існуючого «культурного сервілізму» [6, 7]. Суспільство нуворишів, яке виникло після земельного буму, пригнічувало обмеженням в інтелектуальному плані. На початку дев'ятисотих років голос буржуазної респектабельності звучав голосніше ніж 20 років потому. Це була задушлива атмосфера для молодих австралійських письменників... Австралійська читацька аудиторія, вихована в дусі смаків метрополії, беззастережно підтримувала те, що було схвалено Лондоном, і залишалась байдужою до нових імен, не рекомендованих із-за океану. Австралійські видавництва побоювалися збитків і не брали до друку твори своїх молодих співвітчизників, тому австралійські письменники один за одним залишали п'ятий континент, щоби «подихати повітрям літературної Європи» і знайти там визнання. Через це на початку XX століття до Англії їдуть Катерина Сюзанна Прічард, Венс Палмер, Зевьє Герберт, Генрі Гендель Річардсон, Джек Ліндсей, Крістіна Стед, Джеймс Олдрідж, Брайан Пентон і Патрік Вайт, який 1973 р. отримав Нобелівську премію з літератури «За епічну й психологічну майстерність, завдяки якій був відкритий новий літературний материк», тим принісши славу Австралії [6, 32 – 34]. Там вони навчаються і знаходять визнання й віру в свої творчі сили. Це сприяє підвищенню позитивного іміджу Австралії. Література продовжує розвиватися протягом XX століття, утверджуючи національну свідомість молодого суспільства і завойовуючи світового читача.

Водночас національна література стає багатим джерелом для розвитку зовсім нового культурного явища у світі та в Австралії — мистецтва кіно. «Якщо ви вивчаєте австралійський фільм від початку до кінця, ви вивчаєте історію Австралії, тому що це молода країна, яка має перевагу використовувати кіно як документ у більшості випадків її короткої історії», — слушно відзначила австралійський кінознавець Саскія Вандербент [8]. Як не дивно, але саме далека Австралія вела перед у світі у розвитку кіноіндустрії.

1896 року в Австралії відбулася одна з перших у світі зйомок кінофільму. Експедиція Хадсона до островів Торресової затоки, що на півночі Австралії, зафільмувала унікальний етнографічний матеріал, зокрема церемоніальний танець аборигенів — стрічка стала надзвичайно популярною у світі. Збереглося чотири з половиною хвилини цієї плівки — її навіть сьогодні можна побачити на Youtube [9, 10].

У жовтні 1896 року французький хімік, агент кампанії братів Люм'єр і одночасно кваліфікований оператор, Моріс Сест'є здійснив кінозйомку пасажирів, які сходили з парома в Мейнлі (Сідней). Наступного місяця Сест'є зняв 13 фільмів на перегонах у Флемінгтоні, разом зі змаганнями за кубок Мельбурна. Наступного року, знаючи любов австралійців до спорту, вже чотири команди кінематографістів знімали перегони на кубок [11].

Антрополог-піонер сер Болдуїн Спенсер разом з помічником Ф.П. Гілленом у вкрай важких умовах здійснили кінозйомки багатьох ритуальних танців аборигенів протягом 1901 та 1903 років у районах центральної Австралії [12]. Особливо цінним у цих фільмах є те, що антропологам вдалося записати не тільки зображення, але й музику та спів аборигенів, використовуючи воскові валики-циліндри. На відміну від коротких сцен, які знімали брати Люм'єри, зйомки, представлені археологами, були справжніми кінострічками, а в останньому випадку — ще й озвученими.

Великий інтерес у світі викликали важливі політичні події. Так, кіно ввійшло до австралійської історії як свідок отримання Австралією незалежності. 1900 року відбулося святкування на честь звільнення австралійських колоній та утворення Австралійської Федерації. Офіційно ця подія називалася «Інавгурація Співдружності Австралії» (*The Inauguration of the Commonwealth*). У Сіднеї, столиці Нового Південного Уельсу, — одного зі штатів новоствореної Австралійської Федерації — пройшов грандіозний парад, в якому брали участь англійські, індійські, шотландські, новозеландські військові контингенти імперських військ (після англо-бурської війни), а також австралійські військові з'єднання. За ними йшли

очільники церков, міністри кабінету міністрів, прем'єри штатів, мери міст, ректори університетів і колони демонстрантів з місцевого населення [8]. Вперше у світі все це було зафільмовано на кіноплівку декількома кінокамерами з різних точок. Керував процесом Джозеф Перрі [11]. Вдале розташування п'яти камер за ходою параду на розі вулиць дало змогу закарбувати його проходження крізь спеціально побудовані вітальні тріумфальні арки. З історії людства відомо, що вони зводилися на честь армій-переможців, які поверталися додому. В даному разі тріумфальні арки були побудовані громадянами Австралії на честь їхнього визволення від колоніального ярма та отримання статусу федерації в межах Британської імперії. Унікальний фільм закінчується кадрами, які зображують прем'єр-міністра та новий кабінет міністрів, котрі складають присягу парламенту Австралії. Підписання федеративних документів поклало край колоніальній Австралії і започаткувало нову державу – Співдружність Австралії. Важливість цього фільму після підписання урядового документа для індустрії кіно набуває світового значення. Ця стрічка широко відома як перший фільм, що засвідчив народження нової нації. Фільм вийшов 1901 року і з успіхом демонструвався не тільки в містах п'ятого континенту, але й в Європі та США [13], поширюючи інформацію про народження нової незалежної держави.

Ще однією подією, яка надала Австралії першість у світі у розвитку кінематографа, була кінострічка «Історія банди Келлі» (*The Story of the Kelly Gang*, 1906 р.), створена Чарльзом Тейтом. Він же був й автором сценарію. Це перший у світі німий художній фільм довжиною 70 або 80 хвилин, в якому йдеться про долю сім'ї Неда Келлі, що вже на початку XX століття стала історією-легендою в Австралії. У фільмі зображені справжні події, які відбувалися за 20 років до зйомок цього фільму у штаті Вікторія. Фільм розповідає про трагічну долю сім'ї ірландських скваттерів (власників земельного наділу), члени якої важко працюють на новій непривітній землі, незважаючи на тяжкі природні умови – тут і повені, і посухи, і пожежі,

стають боржниками банку, який за допомогою жорстоких поліцейських відбирає в них майно і землю, тим самим залишаючи їх без засобів до існування. Всі члени родини стають бушрейнджерами – людьми, які оселяються в буші (австралійському лісі) та починають мститися своїм ворогам. Вони одягають маски і грабують банки, роздаючи гроші біднякам, а також спалюють у банках заставні розписки інших переселенців, які потрапили до лещат банкірів. За короткий час Келлі стає народним героєм на взірець Робіна Гуда. Історія закінчується трагічно: поліція, знайшовши Неда Келлі, стріляє в нього. Поліцейські влучили кілька разів, але він не падає, жахаючи цим карателів. Нед повзе, перемагаючи біль. Тільки знекровленого і виснаженого поліція його схопила. Нед Келлі було страчено. Це був також перший австралійський художній фільм, який потрапив під цензуру: уряд штату Вікторія, де відбувалися ці події, заборонив його показ у всьому штаті. Проте ця стрічка мала величезний успіх в Австралії та за її межами. Вона стала найприбутковішою протягом 1900 – 1910 років, зібравши 20 тисяч фунтів стерлінгів (великі гроші на той час – *примітка О.З.*).

Фільми, присвячені Неду Келлі, згодом знімалися в Австралії неодноразово. Сто років потому австралійські кінознавці Іна Бертран та Вільям Рутт присвятили цьому фільму свою книжку під промовистою назвою «Картина, яка завжди буде жити. Історія банди Неда Келлі» [14]. Так, тема боротьби за справедливість, захист знедолених та скривджених на ціле століття увійде до австралійського кінематографу. На різних його етапах зніматимуться фільми про розбійників у масках, котрі виступають проти корумпованої поліції та ненажерливих банкірів. Остання екранізація цього сюжету відбулася вже у XXI столітті: 2019 року вийшов фільм режисера Дастіна Курзеля «Справжня історія банди Келлі» (*True Story of the Kelly Gang*), виробництво Австралії. В його основу покладений роман Пітера Келлі, який приніс автору другу Букерівську премію. Прем'єра цієї кінострічки відбулася на міжнародному кінофестивалі у Торонто 2019 року [15]. У фільмі Нед Келлі позиціонується як народний герой Австралії.

Змінилося до нього і ставлення в урядових колах штату Вікторія. Фільм знято за допомогою державного уряду Вікторії та кінокомпанії Film Victoria Australia.

Як відзначає австралійський дослідник Деб Верховен, «у період німого кіно в Австралії між 1906 та 1928 роками було знято 150 фільмів» [16, р. 141]. Це був прорив у світовому кіно, що позиціонував Австралію як культурну країну, спроможну створювати кінопродукт високої якості як у документалістиці, так і в художніх фільмах, що позитивно впливало на імідж Австралії за її межами.

З початку 1930-х років австралійське кіно навіть в Австралії було майже повністю витіснено з ринку фільмами США. За цього часу американські дистриб'юторські кімережі охопили весь австралійський континент, розподілили існуючі кінотеатри між собою для прокату голлівудської продукції, яка була набагато дешевшою за австралійські фільми. До того ж далася взнаки Велика депресія 1929 року, яка на думку фахівця з економічної теорії Т.Дж. Валентайна, «вразила Австралію чи не найбільше за інші країни світу» [17].

В 1930-ті роки в світі почалася ера звукового кіно. У розпорядженні австралійських кінематографістів не було обладнання для зйомки звукових фільмів. Пройшли роки, поки у них з'явилася необхідна апаратура. Період з 1930 до 1960 років загалом був позначений спадом у розвитку кіномистецтва в Австралії, але це не означало повного припинення діяльності кіномитців. Перелом на краще наступив на початку 1970-х років. 1970 – 1980-ті роки позначені в розвитку кіно Австралії небувалим піднесенням. Далекоглядна культурна політика австралійського уряду, який розумів значення кіно для іміджу держави, далася взнаки. Тому «1968 року при Австралійській Раді мистецтв був затверджений Фільмовий комітет, що підготував доповідь, в якій були надані рекомендації щодо підтримки урядом кіноіндустрії у трьох визначальних сферах: створення агентства з матеріального забезпечення

розвитку кіно; розбудова фонду, який би сприяв розвитку експериментальних фільмів; формування національної кіношколи.

Прямим результатом цих рекомендацій був розвиток широкого кола інституцій, які сприяли зв'язку між цією індустрією та урядом. Першою корпорацією в цьому напрямі була створена Корпорація розвитку австралійського фільму – 1970 рік (Australian Film Development Corporation – AFDC), яка 1975 року була перейменована на Комісію з австралійського фільму та мала 1,0 млн. доларів у своєму розпорядженні. Того ж самого 1970 року, поважаючи рекомендації Австралійської Ради мистецтв, уряд заснував Фонд для експериментального кіно і телебачення (Experimental Film and Television Fund – EFTF). Також відповідно до рекомендацій Австралійської Ради мистецтв про національну фільмову школу 1973 року була створена Австралійська школа фільму і телебачення – згодом поповнена дисциплінами, які вивчають випуск радіопродукції, і znana під аббревіацією AFTRS) [16, p. 141 – 142].

Уряд на цьому не зупинився, як експеримент запропонувавши зниження податків для австралійських інвесторів, що вкладатимуть гроші до кіноіндустрії. Цей експеримент отримав назву «10BA». Як стверджує історик кіно Деб Верховен, «після прийняття відповідного податкового акта результат був моментальний та екстраординарний. Більше ніж 400 фільмів з'явилося з 1980 до 1988 року. Багатьох фільмів публіка ніколи не побачила. Заробітня платня в індустрії зазнавала швидкої інфляції. Чимало фільмів, що отримали фінансову підтримку інвесторів, не вважалися такими вже й успішними. Водночас багато із них отримали визнання у публіки і, відповідно, таку успішну касову статистику, яку австралійське кіно після того жодного разу не змогло повторити» [16, p. 42].

Розвиток національної кіноіндустрії останньої третини XX століття збігався із позитивною динамікою росту австралійської економіки загалом. Через століття після заснування Федерації Австралія мала найнижчі середню інфляцію та безробіття порівняно з іншими розвиненими країнами і солідне

економічне зростання. У другій половині ХХ століття економічне зростання було набагато стабільніше ніж у першій, що відповідно призвело до вищого економічного зростання НВП на душу населення. Двома видатними декадами за останні сто років були 1960-ті та 1990-ті роки. Перша ознаменувалася бумом торгівлі мінеральними ресурсами, поліпшення продуктивності виробництва та сильним економічним зростанням у всьому світі – тоді як остання декада характеризується дивідендами солідної макроекономічної впорядкованості, результатами від структурної реформи, яка продовжується. Дійсно, 1990-ті роки, особливо друга їхня половина, вирізняється у таких поняттях як історично висока продуктивність, велике зростання НВП та НВП на душу населення, низька інфляція і зменшення безробіття, ставши періодом, який не тільки посилив процвітання та багатство Австралії як такої, але й поставив її в один ряд порівняно з досягненнями головних індустриальних економік світу [17]. Тож і кіноіндустрія Австралії розцвіла жанровим і тематичним розмаїттям.

Протягом 70 – 80-х років ХХ століття набувають популярності кінострічки, які отримали назву «окер-фільми» (*ocker films*) [18, 19] – специфічний австралійський кіножанр, у якому відтворені властиві населенню Австралії вимова, пов'язані із нею фразеологізми, прислів'я та прислів'я, своєрідний приземлений гумор тощо, які відтворюють австралійський національний характер, дещо шаржуючи його, підкреслюючи його «окремішність», особливо у чоловічої частини населення, що належить до робітничого та нижнього середнього класів. Такі фільми створюються у різних жанрах: і у комедійному, і у реалістично-побутовому. До першого належить відома у всьому світі кінострічка режисера Пітера Феймана: «Крокодил Данді» (*Crocodile Dandee*, 1986 р.) та її сиквели «Крокодил Данді 2» та «Крокодил Данді у Лос Анджелосі» із австралійським актором-коміком Полом Хоганом. Відома практично всім історія про австралійського мисливця на крокодилів Данді, котрий живе у мальовничій, але небезпечній «глибинці» Південної Території Австралії і потрапляє до Нью Йорка, де на

нього чекають різні пригоди – і кумедні, і не дуже, ставши тим самим фільмом, який привернув увагу до Австралії сотень мільйонів глядачів. Про цей фільм писала не тільки преса США та Європи – йому присвячені окремі розвідки кінокритиків Австралії [20].

«Крокодил Данді» побив не тільки всі очікувані касові збори, але й зробив набагато більше – те, заради чого австралійський уряд вкладав кошти у розвиток національного кінематографу: спрямував погляди людей багатьох країн до п'ятого континенту; розповів їм про цю чудову, сповнену пригод, землю; змалював привабливий характер австралійця, який, передусім, втілений в образі головного героя Данді, а також у другорядних постатях австралійців з «глибинки»; розповів всесвіту, що австралійці – це нова нація зі своїми мовою та культурою, і що вона не така як англійці та американці. Тим самим фільм підняв зацікавленість до Австралії, підштовхнув розвиток туризму як галузі, що тепер веде перед серед інших галузей австралійської економіки, змусив задуматися голлівудських режисерів та продюсерів над тим, які переваги надає для зйомок п'ятий континент – тобто став знаряддям «м'якої сили», яка найкраще годиться для створення позитивного іміджу держави. Можна відзначити, що виграли і касові збори за межами держави не тільки від цього, але й від наступних фільмів із позначкою «Made in Australia», розширилася дистрибуція австралійських фільмів у світі, народилися нові економічні схеми в індустріях австралійського кіно.

Глобалізація процесів виробництва та дистрибуції фільмів розвивається та продовжується протягом 1980 – 1990 років. Прикладом однієї із глобальних стратегій в індустрії кіновиробництва за періоду глобалізації може бути створення стрічки «Мулен Руж!» (*Moulin rouge!*, 2001р.), яка знята в Австралії із зіркою світового масштабу австралійкою Ніколь Кідман австралійським режисером Базом Лурманом та інтернаціональною знімальною командою. Фільм був номінований на премію Оскар, отримавши дві нагороди у номінаціях: кращий режисер фільму та кращий дизайн костюмів.

Касовий успіх австралійських фільмів з найкращими показниками за кожне десятиліття останньої третини XX століття має такий вигляд:

- 1970-ті роки: «Елвін Фіопп» (1973 р.) – 7,2 млн. доларів;
«Пікнік біля Звисаючої скелі» (1976 р.) – понад 5,0 млн. доларів.
- 1980-ті роки: «Крокодил Данді» (1986 р.) – 328,2 млн. доларів;
«Крокодил Данді 2» (1988 р.) – 239,6 млн. доларів;
- 1990-ті роки: «Тяжко хворий» (1992 р.) – 80 млн. доларів; «Дитятко» (1995 р.) – 254,2 млн. доларів [21].

Посланцями австралійського успіху стають не тільки австралійські фільми, але й австралійські актори, режисери. По-перше, це всесвітньо відомі Мел Гібсон і Ніколь Кідман, які підкорили Голлівуд. У списку світових зірок опинилися також австралійські актори Рассел Кроу, Пол Хоган, Джеффрі Раш. Отримали світове визнання й австралійські режисери Пітер Вейр і Баз Лурманн.

Індустрія австралійського кіно продовжує успішно розвиватись на початку XXI століття та привертати до Австралії погляди усього світу. Подією у світовому кіно стала національна епічна драма, зрежисована Базом Лурманом, «Австралія» (*Australia*, 2008 р.). Вона є й на кіносайтах в інтернеті – таких, наприклад, як Kіnogo. Фільм отримав понад 400 рецензій на п'ятому континенті та за його межами. На створення цієї кінострічки режисера Лурмана надихнув роман відомого австралійського письменника Зев'є Герберта «Нещасна моя країна» (1975 р.), події якого розгортаються протягом 1930-х – на початку 1940-х років у Південній Території Австралії, де того часу розвивалася індустрія вирощування великої рогатої худоби й точилася жорстока боротьба скватерів-олігархів за монополізацію цього ринку, зокрема продажу худоби для британської армії. За це скватократи отримували величезні зиски, оскільки одноосібно визначали ціну на худобу.

Знавці історії австралійського кіно не можуть не побачити також інші широкі альянзи, що приводять до таких відомих національних фільмів як *Overlanders* (1946 р.) та *Jedda* (1951 р.). В першому із них йдеться про

гуртівників Південної Території, які, передбачаючи напад японських військ, вирішили не забивати худобу, кількість якої йшла на тисячі голів, аби вона не дісталась японським загарбникам, а зберегти стада і перегнати їх до інших австралійських штатів. Вони подолали дві тисячі кілометрів і врятували худобу. Героїнею іншого фільму є австралійська дівчина Джедда, аборигенка за походженням. Мати Джедди померла, тож її виховують у будинку білих поселенців. Та її тягне до рідного племені, де вона знаходить свою любов, але закохані трагічно гинуть. Обидві теми існують у кінострічці «Австралія». До них додаються ще теми: кохання англійки-аристократки, яку грає Ніколь Кідман, та австралійського «вільного як вітер» погонича волів Дровера; історично достовірний сюжет про варварське «килимове» бомбардування міста Дарвін та островів на Півночі Австралії японськими літаками; історія про «загублене покоління» – дітей, народжених від білих австралійців та аборигенів, яких білі батьки не хочуть визнавати за своїх дітей. За жорстокими законами Австралії тих часів цих маленьких метисів місцева поліція насильно відбирає у матерів і відправляє до католицьких притулків. У фільмі ця історія втілена в долі маленького метиса на ім'я Наллі, в якого очі як два бездонних озера. Від його імені йде оповідь у цій кіноепопеї. На його очах гине мати. Його батько – білий скваттократ-хижак, уособлення всього найгіршого в людині – відмовляється від Наллі. Безплідна англійка-аристократка та Дровер створюють сім'ю й вирішують узяти до себе Наллі, але поки що він обирає собі компанію старого аборигена, який уособлює мудрість корінних австралійців. Той обіцяє Наллі здійснити з ним «walkabout» – мандри аборигенів, під час яких Наллі проходитиме обряди ініціації і стане справжнім чоловіком за повір'ями племені.

Ен МакГрат – видатна представниця корінного населення Австралії, директор Австралійського центру історії корінних народів в Австралійському національному університеті, авторка багатьох книг – високо оцінила фільм «Австралія». Вона відзначає: «...фільм закінчується на сентиментальні ноті, коли хлопчик обіцяє стати членом родини англійської аристократки і

Дровера. Це звучить як рецепт для потенційного примирення білих та аборигенів на початку ХХІ століття» [22].

Як бачимо, вдумлива політика державницького підходу до розвитку кіно і галузі культури загалом сприяє покращенню іміджу Австралії, привертаючи до неї інвестиції, розвиває туризм, сприяє посиленню імміграції та припливу молоді з багатьох країн світу, яка обирає для себе навчання в Австралії, що, по-перше, приносить державі непогані дивіденди, а по-друге – підготовку молодих кадрів, які за час навчання на п'ятому континенті звикають до природних умов, соціального клімату п'ятого континенту та ознайомлюються із пропозиціями від корпоративного і наукового світу Австралії.

Існує велика ймовірність, що молоді інтернаціональні кадри затримаються там на певний строк або й назавжди. Навіть, якщо вони не залишаться в Австралії, вони стануть «науковими послами» цього континенту, підтримуючи контакти з ним, і своєю науковою підготовкою рекламуючи досягнення Австралії в галузі освіти і науки.

Отже, далекоглядна політика австралійського уряду щодо економіки, соціальної системи, в основу якої закладена системи цінностей, де наріжним каменем є справедливість, а також щодо освіти, літератури, кіномистецтва – науки і культури загалом, що належать до м'якої сили (soft power) – забезпечує високий імідж держави у всіх куточках сучасного світу, робить Австралію передовою країною, досвід якої може бути корисним і для України.

Ольга Зернецька,
доктор політичних наук, професор,
завідувач відділу глобальних і
цивілізаційних процесів
ДУ «Інститут всесвітньої історії
НАН України»

Список використаних джерел:

1. Westacott J. Enhancing Australian Prosperity [Електронний ресурс] // bca.com.au/enhancingaustralianprosperity [Retrieved 02.04.2020]
2. W.C.Wentworth // Encyclopaedia Britannica [Електронний ресурс] [www/http: britannica.com](http://www.britannica.com) [Retrieved 12.12.2019]
3. Piers M. «Wentworth, William Charles (1790 – 1872)», Australian Dictionary of Biography, National Centre of Biography, Australian National University, [Електронний ресурс] <http://adb.anu.edu.au/biography/wentworth-william-charles-2782/text3961>, published first in hardcopy 1967, accessed online 21 November 2019.
4. Зернецька О.В. Вільям Вентворт – демократ за світосприйняттям, австралійський політик і мандрівник за покликанням // Проблеми всесвітньої історії. 2019. № 2. С. 185 – 199.
5. Wentworth W. C. Statistical, Historical, and Political Description of The Colony of New South Wales and Its Dependant Settlements in Van Diemen's Land. The University of Sydney. Digital collections. Library. 468 p. // [adc.lidrary.usyd.edu.au](http://adc.library.usyd.edu.au) [Retrieved 20.12. 2019]
6. Зернецкая О.В. Австралийский социальный роман 30-х годов XX в.: Монография. Киев : Наукова думка. 1982. 287 с.
7. Зернецкая О.В. Вэнс Палмер и австралийский роман: Монография. Киев : Наукова думка. 1984. 277 с.
8. Vanderbent S. Australian Film [Електронний ресурс] // www.pocketessentials.com [Retrieved 20.03. 2020]
9. Танці аборигенів Торресової протоки [Електронний ресурс] // <http://www.youtube.com/watch?v=1R7Jo8om5vQ> [Retrieved 20.12. 2019]
10. Hamilton A. Imagined Identities: Focus on Australian Cinema [Електронний ресурс]// academia.edu/1924575/imagined_identities_focus_on_Australian_cinema_English_Title [Retrieved 14.03. 2020]

11. Goldsmith B. Australian Cinema: Introduction [Электронный ресурс]// Academia. edu/3547563/Australian Cinema Introduction [Retrieved 20.02. 2020]
12. Mulvaney D.J. Spencer, Sir Walter Baldwin (1860-1929). – Australian Dictionary of Biography.1990. Vol.12 (MUP). P. 46.
13. Long C. Australia's Films: Part Fifteen – Under Southern Skies // Cinema Papers 106 (October). 1995. P. 38 – 41, 54 – 55.
14. Bertrand I. and Routt W.D. The Picture that Will Live Forever: The Story of the Kelly Gang. 2007. St. Kilda, Melbourne : ATOM. 184 p.
15. Kenny G. 'True History of the Kelly Gang' Review: a 19th-Century Outlaw Tale [Электронный ресурс] //nytimes.com [Retrieved 14 May, 2020]
16. Verhoeven D. Film, Video, DVD and Online Delivery. – The Media and Communications in Australia. Ed. by S. Cunningham & S. Turnbull. 2014. Crows Nest. N.S.W. : Allen & Unwin. 325 p.
17. Valentine T.J. The Causes of the Depression in Australia [Электронный ресурс] //https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S00144989000040 [Retrieved 05.01.2020]
18. O'Regan T. Cinema Oz: The Ocker Films' // The Australian Screen. Ed. by A.Moran and T.O'Regan. 1989. Ringwood, Vic. : Penguin. P. 75 – 98.
19. Speed L. Life as a Hizza: The Comic Traditions of the Wogsplotation Films // Metro Magazine 146-147. 2005. P.136 – 144.
20. Morris M. Tooth and Claws: Tales of Survival and *Crocodile Dandee* // Art & Text.1987. No 25. P. 36 – 68.
21. Goldsmith B. and O'Reagan T. The Film Studies: Film Production in the Global Economy. Lanham : Rowman and Littlefield Publishers . 2005. 246 p.
22. McGrath A. Bas Lurhman's Australia // Making Film and Television Histories. Australia and New Zealand. Ed. by Bernet J. and Berny R. London : I.B.Tauris. 2011. P.31 – 35.